İctimai maraqların qorunması sabit inkişafın əsasıdır

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi

İstənilən dövlətdə cəmiyyət yekcinclikdən uzaqdır, o təkcə etnik cəhətdən deyil, həm də istehsal vasitələrinə, konfessiyaya, yaşayış yerinə mənsubiyyətinə görə fərqlənən müxtəlif böyük və kiçik qruplardan ibarətdir. İnsanların gəlir səviyyəsi, təhsili və fəaliyyət sferaları da həmişə bir-birindən fərqlənir.

Bundan əlavə, insanlar müxtəlif siyasi və digər baxışlara malikdir, elə bu əsasda siyasi partiyalarda, ictimai birliklərdə, həmkarlar ittifaqlarında təmsil olunurlar. Eyni zamanda hər bir ölkədə siyasət qanunvericilik aktlarının qəbulu yolu ilə dövlət orqanlarında rəhbər vəzifələr tutan nisbətən kiçik qrup, yəni adətən siyasi elita adlandırılan şəxslər tərəfindən həyata keçirilir. Müasir dövlətlərin əksəriyyətində bu insanlar səlahiyyətləri çərçivəsində ictimai marağın nə olduğunu müəyyən edənlərdir.

Dövlət güclü vətəndaş cəmiyyətinin olmasında maraqlıdır, bu, ictimai maraqların ön planda tutulmasının mühüm təminatçısıdır

Müxtəlif siniflərin, sosial qrupların və fərdlərin maraqlarının fərqliliyinə, hətta qarşıdurmasına baxmayaraq, qruplarüstü ictimai maraqlar obyektiv olaraq mövcuddur. Mövcudluq şərtlərinin ümumiliyinə və müxtəlif sosial təbəqələr, qruplar arasında əlaqəyə görə, eyni ərazidə yaşayan insanların cəmiyyət adlanan məcmusu, elementləri bir-birinə qarşılıqlı təsir göstərən ayrılmaz bir sistemdir. Bu hal hətta qədim dövlətlərin hüququnda da ümumi ictimai maraqların mövcudluğunu müəyyən edir. Lakin məhz siyasi cəhətdən öndə gedən sinifin maraqları ilə bütün cəmiyyətin tələbatlarının nisbəti cəmiyyətin, dövlətin sivilizasiya inkişafında nə qədər irəli getdiyini göstərə bilər.

Mürəkkəb sosial sistem kimi cəmiyyətin bütün subyektlərinin qarşılıqlı əlaqəsi nəticəsində formalaşan inteqrativ ehtiyaclar - ictimai maraqlar anlayışının mahiyyəti həmişə əxlaq, ədalət anlayışları kontekstində istifadə olunur və təhlükəsizliyin təmin edilməsi ilə bağlıdır. O, həm də bütün cəmiyyətin rifahı və davamlı inkişafına xidmət etməlidir. Dövlətin rifah və sabitlik səviyyəsi hakim siyasi elitanın mövcud qanunvericilik normalarında ifadə olunan və dövlət tərəfindən qorunan maraqları ilə bütün cəmiyyətin mənafelərinin üst-üstə düşmə dərəcəsindən asılıdır. Bu, inkişaf etmiş dövlətlərin hüququnda ümumi sosial maraqların payının zaman keçdikcə daha çox üstünlük təşkil etməyə başlaması faktorudur. Nə vaxtsa bu və ya digər səbəbdən bu üstünlüyü əldə edən belə dövlətlər başqaları ilə müqayisədə nəinki tarixən sağ qala, həm də daha uğurla inkişaf edə biliblər. Elə Azərbaycan bunun ən əyani nümunələrindən biridir. Ölkəmizin yeni müstəqillik tarixində ictimai maraqların ön planda tutulması uğurlu inkişafı şərtləndirən başlıca faktorlardan biridir. Dünya təcrübəsi göstərir ki, elita ilə xalqın mənafelərinin qanunla ifadə olunan nisbətinin yenidən bölüşdürülməsi məcburi prosesdir. Təəccüblü deyil ki, bəşəriyyət tarixi həm də dövlətlərin simasını dəyişən, bəzən isə onları Yer üzündən tamamilə silən üsyanlar, iğtişaşlar, üsyanlar və inqilablar tarixidir. Siyasətlərinin başında ictimai maraqları qoymayan qeyri-demokratik dövlətlər öz səmərəliliyini nümayiş etdirə bilər, ancaq bu, tarixən qısa bir zaman intervalı üçün keçərli ola bilər. Dini, ideoloji və bu kimi dogmalara əsaslanan real ictimai maraqların şəxsi, müəyyən qrup və ya xəyali maraqlarla əvəzlənməsi cəmiyyəti fərqləndirir və kəskin sosial ziddiyyətlərə səbəb olur. Belə sistemlərdə ictimai münasibətlər dövlətin məcburiyyəti və ideoloji təzyiqi ilə tənzimlənir ki, bu da istər-istəməz əhalinin siyasi passivliyinə gətirib çıxarır. İnsanları öz məqsədlərinə çatmaq üçün resurs hesab edən hakim siyasi təbəqənin təmsil etdiyi dövlət istər-istəməz əhalinin nəzərində öz dəyərini və cəlbediciliyini itirir. Bu hal cəmiyyət üçün faciəyə çevrilən və təkcə gəlirlərin azalmasına, işsizliyə, cinayətkarlığın genişlənməsinə deyil, həm də dövlətin dağılmasına səbəb ola biləcək mövcud sosial münasibətlərin məhv edilməsi proqramını işə salan əsas tətikçiyə çevrilir. Amma inkişaf etmiş vətəndaş cəmiyyətinin olduğu demokratik hüquqi dövlətlərdə cəmiyyətin maraqları ilə hakimiyyətin maraqları arasında fərqlər minimal görünür; vətəndaş cəmiyyəti hakim sinfin maraqlarının ümumbəşəri formada formalaşdırılmasına məhdudiyyətlər qoyur. Bu cür sosial sistemlər daha sabitdir, çünki dövlət güclü vətəndaş cəmiyyətinin olmasında maraqlı olduğunu dərk edir.

Texnoloji tərəqqi ictimai maraqları cəmiyyətdə daha səmərəli təbliğ etməyə imkan verir

İctimai münasibətlərin nizama salınması, ziddiyyətli maraqların həlli, asayişin qorunması kimi bəzi dövlət funksiyalarını da vətəndaş cəmiyyəti uğurla reallaşdırır.

Vətəndaş cəmiyyətihəqiqi ictimai maraqları təbliğ edir və qoruyur. O,dövlətin məcburiyyət imkanlarını tarazlaşdırmaqla, özbaşınalığa yol verməməklə, demokratik azadlıqları təmin edir və eyni zamanda, mövcud hakimiyyətin dayağıdır, çünki vətəndaş cəmiyyətinin dəstəklədiyi dövlət institutları əlavə legitimlik əldə edir. Belə bir fikir var ki, texnoloji tərəqqi və ictimai münasibətlərin inkişafı istər-istəməz cəmiyyətin demokratikləşməsini, qanunun aliliyini və qanunvericiliyin uyğunlaşdırılmasını da şərtləndirir.

Dünya qloballaşması və texnoloji tərəqqi dövlətlərə ictimai maraqları cəmiyyətdə daha səmərəli təbliğ etməyə imkan verir. Burada insan və vətəndaş hüquqlarının təmini məsələsi də xüsusi qeyd olunmalıdır. Bəşər sivilizasiyasının bütün tarixinin göstərdiyi kimi, real ictimai maraqlar insan və vətəndaş hüquqlarının təmini, müdafiəsi sahəsi, bərabərlik, ədalət və humanizm anlayışları ilə bilavasitə bağlıdır. Dövlətin gücü ilə dəstəklənməyən hüquq belə forma almaqdan çıxır. Öz növbəsində, bütün zahiri gücünə baxmayaraq, cəmiyyətin və vətəndaşların maraqlarını nəzərə almayan qeyri-hüquqi dövlət son dərəcə qeyri-sabitdir. Belə bir dövlətdə hakimiyyət hüquqi çərçivədən kənara çıxaraq həm cəmiyyəti, həm də hakim siyasi elitanın özünü qane etməyi dayandırır ki, bu da effektiv hüquq sisteminin olmadığı halda dövləti məhvə sürükləyir. Yer üzündə insanların heç bir dövlətin yurisdiksiyasında yaşamadığı yer tapmaq çətindir. Dövlət və insanların sivil icması bir-biri ilə sıx bağlı anlayışlardır. Müasir dünyada yalnız dövlət bütün vətəndaşlarının həmrəy maraqlarının həyata keçirilməsini təmin etməyə qadirdir. Öz növbəsində, yalnız humanizm, azadlıq, bərabərlik və ədalət idealları ilə dolu olan, bilavasitə fəaliyyət göstərən, həqiqi ictimai maraqları nəzərə alan və bununla da dövlət hakimiyyətinə əlavə legitimlik verən qanun onun dəyərinin əsaslandırılmasını və sabitliyini təmin edə bilər. Ölkəmizdə prosesə məhz bu prizmadan yanaşılır.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyilə çap olunur.